

За „веселото“ в науката

Автор: Георги Хаджийски

„Само голямото страдание освобождава накрая духа...“

„Веселата наука“, стр. 24

„Веселата наука“ на Фридрих Ницше е една от книгите в неговото неособено голямо по обем творчество, която той пише и издава някъде през 1882 година – през един период от живота му, когато според неговите биографи успява да се възстанови от поредното обостряне на здравословното му състояние, а немалкото негови болезки са в процес на ремисия. Наред с всичко друго, това е и времето, когато среща Лу Саломе и започва кратката, но бурна макар и „платонична“ авантюра по между им, оказала огромно влияние върху съдбата на философа през остатъка от неговия живот.

В стилистично отношения в тази книга, написана преди „Тъй рече Заратустра“ и след „Човешко, твърде човешко“, Ницше вече твърде успешно експериментира с афористичния изказ, а в самата повествувателна структура би могъл да бъде проследен уникално представен оздравителен процес на вербално самолечение чрез утвърждаване на живота и укрепващите го сили посредством науката и

отрицание на болестта и слабостта. Безспорно прочитът и на „Веселата наука“, както и на останалите книги на Ницше, въздейства цялостно, тотално, разтърсващо върху съзнанието

на читателя и то не толкова със специфичната гледна точка на автора върху засегнатата проблематика и изискваният особена нагласа за четене и осмисляне изказ, колкото чрез дълбочината на задаваните въпроси и широко оставената възможност на самия читател да търси своите отговори, при това – сякаш засмукан от някаква епистоларна „черна дупка”, превъзможването на чиито необясними и неясни сили изисква огромна мобилизация и което може да бъде сторено навярно само от малцина.

В тази книга Фридрих Ницше пише за науката.

И така: Защо науката е весела? Нали би трябвало да бъде просто обективна? Нали за разлика от изкуството би трябвало да въздейства не върху емоциите и чувствата и да води до веселие, а върху разума, върху съзнанието, които са с малко по-различно естество? Къде е скрито това „весело” в науката? И ако се приеме, че е възможно да има наистина нещо „весело в науката” – в смисъл на жизнеутвърждаващо, помагащо, то тогава какви са неговите граници и до къде трябва да се простира неговата намеса в живота на човека? Щом науката е весела, кой е нейният невесел, тъжен антипод?

Ницшеанската дилема живот – смърт

„Живот – това значи непрекъснато да отхвърляш от себе си нещо, което ще умре.”

„Веселата наука”, стр. 62

Във „Веселата наука” Фридрих Ницше

ше твърдо отстоява екзистенциалния принцип за ценността на живота единствено в конкретното му проявление – ето защо няма абстрактен живот, животът е аз, тук и сега и когато науката укрепва жизнеността на индивида и отгласква смъртта от него, тя просто няма как да не бъде весела.

Ницшеанската дилема сила – слабост

„Всички големи проблеми изискват голяма любов, а на нея са способни само силните, цялостни, положителни духове, уповаващи се здраво само на себе си.”

„Веселата наука”, стр. 200

Наред с многото други свои измерения, философската концепция на Ницше има и своите „чисто” психологични проекции. Нещо повече. Идеите му оказват значително влияние върху развитието на едно от авангардните направления на самата психология – психоанализата. (Известно е, че Зигмунд Фройд си купува някои от книгите на Ницше някъде през 1900 г., малко след смъртта на философа и макар, че е доста дискуссионно дали наистина ги е прочел, а и как и доколко ги е разбрал, все пак неговата психологическа хипотеза, базирана върху вербализиране на влиянието на сексуалния нагон - Ероса и нагона на смъртта - Танатоса върху битието на човека, удивително напомня (при евентуално паралелно прочитане на книги от двамата автори), на представените от Ницше въздействия на психичните процеси на излишъка на живот, Дио-

нисиевото начало, стремежа към сила и волята за власт и живот от една страна, и от друга - силите на упадъка, на понижената виталност, на Аполоновото начало, на слабостта, върху живота на човека.) Именно затова даващата сила и воля за власт и живот наука и противопоставяща се на човешката слабост, е весела.

Ницшеанската дилема здраве – болест

„Животът е средство за познание.“

„Веселата наука“, стр. 182

Традиционните християнски виждания за болестта я представят като изпитание, което човекът трябва да понесе стоически, защото не животът тук и сега е ценен, а спасението за вечността на безсмъртната човешка душа – именно на тази трансцендентална представа за ценното в битието Фридрих Ницше се опълчва и във „Веселата наука“ – щом като науката укрепва здравето на индивида и го освобождава от бремето на болестта, то тогава тази „веселяща“ човека наука, макар и съсредоточила своите възможности само в аза на индивида, е за предпочитане пред предлагащата безсмъртие на душата религия, заплачено с цената на болести, болки, страдания и мъки.

Ницшеанската дилема морал – порок

„И лошият човек, и нещастният, и човекът изключение трябва да имат своя философия, свое право, свой слънчев лъч.“

„Веселата наука“, стр. 164

Според Ницше всички световни религии са си присвоили и яростно отстояват правото да съдят кое е добро и кое е зло, като винаги добро е онова, което се иска от човешката маса, от стадото, от безличното общество и точно затова дори и най-благородният и изпълнен с добри намерения индивид, ако по една или друга причина се противопостави на общоприетото, няма как да не бъде заклеймен като най-зъл злодей. Устремената към истината чрез силата на логиката и мисълта наука, която се противопоставя на изискващата не разумни доказателства, а безусловна вяра религия, е в състояние да прецени и докаже правотата на човека, дори и когато това изглежда на пръв поглед в пълен разрез с мнението на обществото – ето защо „веселата наука“ е антипод на изискващата тъга от „първороден грях“ религия.

Ницшеанската дилема европейски етнокултурен север – юг

„Към въпроса за възпитанието.“ – В Германия духовно издигнатият човек е лишен от едно важно възпитателно средство: смеха на духовно издигнатите личности. – В Германия те не се смеят.“

„Веселата наука“, стр. 139

Подвластният на Дионисиевото начало, на жизнеността, на излишъка на живот, топъл, слънчев, широко отворен към другия европейски етнокултурен юг е наситил с невероятна витална често – ирационална духовност дори и наука – за разлика от него, европейският етнокултурен север е създател на една нова наука – насочена изця-

ло към логиката заради която потиска така необходимата за творчеството ирационална чувственост, наред с това студената рационалност е лишила науката и научните търсения от душа.

Ницшеанската дилема индивид – тълпа

„Човек трябва да е готов да пожертва дори и най-скъпия си приятел, ако той ще да е най-прекрасният човек, украшение на света, гений, който няма равен на себе си – именно ако човек обича свободата на благородните души и ако този приятел застрашава тази свобода.”

„Веселата наука”, стр. 100

Стремжът към познание и самоопознаване, така свойствен на научното мислене и неговата твърде специфична логика, неотменно води до осъзнаване на собственото битие като нещо неповторимо и уникално от търсещото истината посредством силата на науката човешко същество, а това придава несравнимо усещане за ценност на живота в себе си от превърналия се във воин на истината индивид – и точно това го отличава от безличната тълпа, подвластна единствено на неосъзнатото следване на първични нагони и инстинкти.

Ницшеанската дилема етика – поквара

„Живот – това значи да бъдеш жесток и безпощаден към всичко, което е слабо и старо у нас, и не само у нас.”

„Веселата наука”, стр. 62

Да се следва покварата, порокут, болестта, слабостта е много по-лесно за

човека, отколкото да им се противопостави и да се опита да ги превъзмогне. Затова и да се остави индивидът на самосъжалението, на самоокайването, на болката, причинена от носещата сладко психично страдание телесна болест, е едно типично отдаване на покварата, чиято крайна форма е постигането на разлагаща се, лишена от живот мъртва плът – а етиката на силата, олицетворявана в укрепващата живота начало наука изисква дори и от най-обреченото и неизлечимо болно същество да се бори със своята гибел и болка до сетния си дъх.

Ницшеанската дилема гражданин – държава

„Винаги в своето общество. – Всичко, което по природа и исторически е еднородно с мен, ми говори, възхвалява ме, поощрява ме, утешава ме. Другото не го чувам или веднага го забравям. Винаги сме само в своето общество.”

„Веселата наука”, стр. 137

XIX век е епохата на триумф на националните държави, които в името на националния интерес не само упражняват мощен натиск върху съставлящите ги човешки същества, чиито лични интереси винаги са жертвани в името на по-висшите общи такива, но и които използват дори и науката за постигането на често користните цели на своите политики. И макар, че в биографията на Ницше има достатъчно факти за неговата пълна съпричастност към германските национални интереси – от доброволната му военна служба през 1867 – 1868 г. в арти-

лерийското поделение в Наумбург, до участието му във Френско – пруската война през 1870 – 1871 г., във „Веселата наука“ той отстоява принципната позиция, че не гражданите трябва да служат на държавата, а държавите трябва да служат на гражданина. Ето защо истински благородните хора, аристократите на духа, които са подвластни не на националната държава, а са обединени от предлагащата пълна свобода в името на търсенето на истината наука, са безотечественици.

Ницшеанската дилема материя – душа

„На нас, философите, не ни е разрешено да отделяме душата от тялото, както ги отделя народът, а още по-малко имаме свободата да отделяме душата от духа.“

„Веселата наука“, стр. 24

Желанието за вечност е проекция на душата, душата е мисъл, мисълта е логика за разбиране на материалния свят, а материалният свят – нещо, което може да бъде разбрано посредством ползването на „веселата наука.“

Опит за обобщение – или за ницшеанската дилема лекарство – отрова

„Отровата, погубваща по-слабите натури, е храна за силния – и той дори не я нарича отрова“

„Веселата наука“, стр. 54

Ако се приеме, че описаните идеи в която и да е книга разкриват някакъв процес, подвластен на определена изява на стремежа към безсмъртие на своя автор, то тогава би могъл да бъде направен изводът, че във „Веселата наука“ Фридрих Ницше е показал един уникален вербален терапевтичен способ за превъзможване на болестта и слабостта от едно болно и слабо човешко същество. Когато обаче същото „лекарство“ бъде използвано от здрави и силни човешки индивиди в името на постигането на още по-голяма сила и здраве, съществуват реални заплахи то да се превърне в отрова – и за индивида, и за обществото.

(Безспорно за да се освободи читателят от наслоенията на идеите на Ницше в своя разум, след всяка прочетена негова книга би трябвало да прочете поне няколко от други автори или пък – просто да се опита да използва словото за да сподели впечатленията си от прочетеното.)

НАПИШИ И ИЗПРАТИ СВОЯ СТАТИЯ!

<http://nauka.bg/forum/index.php?showtopic=16174>